

7. **Castiglione D.** Rethinking Representation: Seven Theoretical Issues. Paper prepared for Midwest Political Science Association Annual Conference [Text] / D. Castiglione, M. E. Warren. – Chicago, IL, April 6–10, 2005.
8. **Dahl R. A.** Democracy and its Critics [Text] / R. A. Dahl. – New Haven and London: Yale University Press, 1989.
9. **Hamburger J.** John Stuart Mill on Liberty and Control [Text] / J. Hamburger. – New Jersey: Princeton Univ. Press, 1999. – 239 p.
10. **Mill J. S.** Considerations on Representative Government [Text] / J. S. Mill. – NY.: Liberal Arts Press, 1958. – 270 p.
11. **Pitkin H.** The Concept of Representation [Text] / H. Pitkin. – Berkeley: Univ. California Press, 1967.
12. **Urbinati N.** Any form of government which is not representative is essentially an anomaly [Text] / N. Urbinati // An analysis of the Value and Meaning of Political Indirectness. Paper for Yale Political Theory Workshop, 2006–2007, November 9, 2006.

Надійшла до редколегії 07.02.2012 р.

ББК 66.0

В. Ю. Полянська

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМА ЕСТЕТИКИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Привертається увага до проблеми дослідження естетики міжнародних відносин в рамках сучасної політичної філософії. Здійснено огляд основних засад вивчення естетичних феноменів у політиці взагалі та міжнародних відносинах зокрема. Визначено основні проблеми сучасної естетики міжнародних відносин.

Ключові слова: політична філософія, філософія міжнародних відносин, естетика міжнародних відносин, естетичні категорії, естетичні судження, естетичні цінності.

Привлекается внимание к проблеме исследования эстетики международных отношений в рамках современной политической философии. Осуществлен обзор исходных положений исследования эстетических феноменов в политике в целом и в международных отношениях в частности. Определены основные проблемы современной эстетики международных отношений.

Ключевые слова: политическая философия, философия международных отношений, эстетика международных отношений, эстетические категории, эстетические суждения, эстетические ценности.

The problem of the aesthetics of the international relations in the frames of the contemporary political philosophy is conduct. The short view of the basic points of the aesthetic phenomena in the politics general and in the international relations in particular is done. The main problems of the contemporary the aesthetics of the international relations are defined.

Key words: political philosophy, philosophy of the international relations, aesthetics of the international relations, aesthetical categories judgment, aesthetical, aesthetical value.

Серед дослідників політичної філософії виокремився напрямок філософії міжнародних відносин, представниками якого зокрема є Х. Булл, К. Андерсон, Ф. Харрелл [10], Е. Баталов [2; 3], О. Панарін [6], Е. Поздняков [7] та ін. Інтерпретуючи класичні філософські підходи до політики та міжнародних відносин І. Канта, Г. Гегеля, Ф. Шіллера, Ф. Шеллінга, О. Шпенглера, К. Шмітта та інших, вказані дослідники роблять спробу обґрунтувати наявність окремої дисципліни, а саме, філософії міжнародних відносин.

Метою статті є визначити основні підходи до вивчення естетичного в політиці та міжнародних відносинах, а також окреслити коло основних проблем естетики політичних відносин та міжнародних відносин.

Дослідники міжнародних відносин та філософії політики в різні часи намагалися підійти до проблем філософії міжнародних відносин. На сьогодні об'єктивно рано говорити про наявність усталеної науки філософії міжнародних відносин, але очевидним стає необхідність філософського осмислення реальності міжнародних відносин на найвищих рівнях абстракції. Одна з задач філософії міжнародних відносин – розкрити якомога повніше та глибше їх естетичний вимір. Основне питання філософії в аналізі міжнародних відносин – питання щодо сутності естетичного в міжнародних відносинах. Мається на увазі, що проблемами філософії міжнародних відносин в естетичному аспекті є питання про те, які властивості явищ міжнародного життя дозволяють говорити про наявність в них естетичного виміру, в чому це проявляється та чим визначається.

У цьому контексті актуальною звучить теза Карла Шмітта щодо можливостей дослідження політичного: «Визначити поняття політичного можна, лише виявляючи та встановлюючи відповідні політичні категорії. Адже політичне має свої власні критерії, що починають своєрідним чином діяти на протигагу різним, відносно самостійним предметним областям людського мислення та діяння, особливо на протигагу моральному, естетичному, економічному» [9, с. 292]. К. Шмітт також вказав на наявність естетичного в самій природі політичного, так само, як там присутні етичні інтенції. «Специфічно політичне розрізнення, до якого можна звести політичні дії та мотиви, – це розрізнення друга та ворога... таке розрізнення пристосовуючи до політичного, є аналогічним відносно самостійних критеріїв інших протилежностей: доброго та злого в моральному, гармонічного та негармонічного в естетичному і т. д. ...Смисл розрізнення друга та ворога полягає в тому, щоб означити вищий ступінь інтенсивності об'єднання та розділення, асоціації та дисоціації; це розрізнення може існувати теоретично та практично незалежно від того, чи використовуються одночасно всі ці моральні, естетичні, економічні та інші розрізнення. Не треба, щоб політичний ворог був морально злим, не треба, щоб він був естетично потворним, не має він обов'язково опинитися господарським конкурентом, а можливо, навіть буде вигідно вести з ним справи. Він є саме інакшим, чужим, і для ества його достатньо і того, що він в особливо інтенсивному смислі є дещо інакше і чуже, так що в екстремальному смислі можливі конфлікти з ним, які не можуть бути вирішені ані через превентивне встановлення загальних норм, ані вироком «непричетного» і тому «неупередженого» третього» [9, с. 292–293].

Один з дослідників міжнародних відносин Е.Баталов [3], зокрема, доводить необхідність виокремлення особливої галузі філософського знання, яке має в предметному полі процеси та явища міжнародних відносин. Так, Е. Баталов робить спробу розкрити предметне поле нової наукової дисципліни, яка спрямована на пошуки глибинних буттєвих основ процесів та явищ, що відбуваються на світовій арені, на розкриття глибинної сутності міжнародних відносин як особливої форми реальності [3, с. 7]. Також Е. Баталов зазначає, що філософія міжнародних відносин складає частину філософії політики та містить онтологічні, когнітивні, антропологічні, етичні та естетичні виміри. Таким чином, естетика міжнародних відносин є частиною філософії політики і в той же час є частиною естетики як наукової дисципліни. За О. Ф. Лосєвим предметом естетики як філософської дисципліни є «область виразних форм дійсності (в тому числі художньої), даних як самостійна цінність, що чуттєво безпосередньо сприймається» [5, с. 570]. З точки зору естетики як наукової дисципліни естетичні аспекти політики досліджуються з точки зору естетичних категорій, у тому числі естетичних цінностей, установок та суджень.

З точки зору філософії естетичний вимір політики є і сферою естетики, і сферою реалізації конкретних загально значимих рішень, проявом політичних відносин, тобто політичною реальністю. А естетика політичних відносин досліджує граничні явища, в яких проявляються обидві, і естетична, і політична реальності, закономірності їх взаємодії, взаємозв'язок та конкретні методи їх пізнання, інтерпретації та конструювання.

Баталов акцентує увагу на актуальності дослідження «естетичного» виміру філософсько-політичних досліджень, оскільки можна говорити про «наявність у міжнародних відносинах виразних форм, що відображають характерні риси цих відносин та здатних викликати чуттєве (емоційне) переживання суб'єкта: радість, горе, обурення і т. д.» [3, с. 103]. На понятійному рівні ці форми відображаються, з одного боку, в чисто естетичних категоріях «прекрасне», «потворне», «гармонічне», «трагічне», «драматичне», «ритм», «образ» і т. п.; з іншого боку, в специфічних категоріях, що належать до теорії та практики міжнародних відносин: «баланс» (наприклад, сил, інтересів, загроз), «симетрію» та «асиметрію» (рішення, дії одного актора як реакція на дії іншого), «порядок» (світовий порядок) та інші. В даних естетичних категоріях вже присутні интенції до естетичного судження та критерії оцінювання політичного явища та процесу. Не дивлячись на відмінності в трактуванні «прекрасного» або «порядку» в різних культурах, чуттєвий бік сприйняття політичних відносин присутній в будь-якому суспільстві. Знаходячись у межах певної символічної системи, що включає політичну ідеологію, політичний міф, політичні ритуали, метафори та набір символів, де вже закладено певні політичні цінності, естетичні форми виконують відповідні політичні функції, втілюють політичні ідеали, орієнтири соціально-політичного розвитку, критерії бажаного в політиці.

Отже, в аспекті можливостей естетичного аналізу політичного взагалі та міжнародних відносин важливо враховувати, що «естетичне в сфері міжнародних відносин проявляється не лише в тому, що вони сприймаються за законами краси, а й в тому, що вони за тими ж законами і будуються» [3, с. 104]. З одного боку, події міжнародного життя можуть викликати відповідну чуттєву, емоційну реакцію та сприйматись як трагічні, драматичні, комічні, в них може відчуватися фарс і т. д. З іншого боку, міжнародна взаємодія на рівні установлень завжди спиралась як на певні утилітарні або моральні, так і на певне розуміння «прекрасного», «огидного», «гармонійного» і т. д. В той же час, міжнародні відносини – це не лише сфера зіткнення міжнародних інтересів, а й сфера зіткнення різних естетичних ідеалів, що реалізуються в конкретних символічних системах, їх протиставленні на міжнародній арені.

Баталов ставить питання співвідношення утилітарного та естетичного в міжнародних відносинах, і робить висновок, що одне не заперечує інше, а, навпаки, доповнює та логічно співвідносить у практиці міжнародної політики. Звичайно, справедливою виглядає теза М. Розова щодо цінностей, якими керуються сучасні політики та державні діячі: «Нові ідеї відносної співучасті, самопомогі та децентралізації не отримують уваги з боку урядів, які піклуються підтримкою оборони та примирення груп інтересів. Розумність, краса або моральна цінність ідеї не слугують гарантією її прийняття» [8, с. 15]. В той же час прагнення до вдосконалення та гармонізації іманентно присутні в політиці, особливо в тій частині, яка представлена широкому загалу та розрахована на легітимацію політичної владі та її активів. Зокрема, серед політичних діячів та політичних теоретиків відомі особи, які прагнули до гармонізації відносин між народами та країнами, звільнення їх від різноманітних руйнівних дисонансів. Можна навіть сказати, що критерій або вимога гармонізації міжнародних відносин, ідеї «балансу», «симетрії» і т. д. можуть самі по собі бути використані для легітимації певного міжнародного порядку.

У цьому контексті, на думку Баталова, також заслуговують на увагу феномени цілеспрямованої естетизації окремих аспектів політичного життя. Мається на увазі, актуальним є дослідження та філософська інтерпретація демонстративного, візуалізованого боку політики, спрямованого та власне створеного для споживання широким загалом. При цьому має місце як позитивна естетизація, презентація явища або процесу як прекрасного, спрямованого викликати підтримку суспільства, так і негативна естетизація, презентація як огидного, загрозливого, що має викликати відразу, осуд або інші негативні емоції, мотивації. Естетизація політичних подій та явищ є елементом легітимації та делегітимації їх в політичному просторі в силу специфічної структури політичного простору та закономірностей символічної політики в політичних процесах сучасного світу. І саме процес легітимації та делегітимації є одним з тих граничних явищ, де, говорячи схематично, естетичне слугує політичному, конструюється за вимогами політичної користі, тобто в чисто утилітарному розумінні. Проблема естетики політичних відносин взагалі в цьому аспекті є визначення

ролі естетичного, міри, якою естетичне визначає та скеровує політичне, детермінує політичні явища та процеси, задає їм певні критерії бажаного «порядку», «ладу», «політичної гармонії» і т. д. Адже, констатуючи наявність політичної вимоги, ми маємо також визнати і наявність естетичних функцій у певних політичних явищ та процесів. Саме образність, візуалізація сучасної політики відображають звернення політики до естетичних ресурсів відображення реальності або власне самої естетичної реальності. Саме естетичні форми в політиці не просто виконують політичні функції, а визначають певною мірою самі політичні форми. В той же час слід сказати, що естетичні форми також не можуть бути інтерпретовані як повністю керовані конструкти, що конвертовані в політичні ресурси та використовуються чисто з утилітарною метою. Існують певні обмеження використання естетичних форм, зумовлені самою природою естетичного, наприклад, того ж символу, який, будучи сконструйованим, з певною метою має варіативну частину смислових інтерпретацій.

Поряд зі сказаним, не менш важливою проблемою естетики політичних відносин є дослідження відмінностей естетичних критеріїв як критеріїв естетичного судження. Адже в різних культурах та в різні часи критерії прекрасного та огидного різнилися досить сильно. Окрім того, для естетики політичних відносин актуальним є загальнофілософська проблема протиріччя етичного та естетичного, оскільки не все прекрасне є моральним, і не все огидне є аморальним. М. Косолапов висловив таку думку відносно ролі етичного в політиці: «Поняття Добра та Зла знаходили своє відображення в політичних ідеологіях, порядок став розглядатись як спосіб затвердження Добра та подолання Зла. Шлях до порядку при цьому приймав форму права, релігії, політичних ідеологій або науки» [4]. Але Добро і Зло має певне вираження в образах, символах та реалізовується у чуттєвих естетичних формах, звичайно в певному контексті. Не дивлячись на протиріччя між етичним та естетичним, вони можуть бути примирені саме даним політичним контекстом, даною символічною системою, що проникає в політичну риторичку, топографію, символіку, архітектуру і т. д.

Дослідники геополітики, наприклад, Готтманн [1], досліджували взаємодію естетичних та просторових феноменів у рамках концепції іконографії. При цьому іконографія розглядається як фактор, що диференціює простір, є духовним явищем, що має велику психологічну інертність і слабо піддається трансформації. На думку Готтманна, політична єдність та розрізненість йде своїм корінням в сферу духу, самосвідомості, які він називав «психосоматикою території». Політичні межі визначаються в першу чергу дією духовних факторів, а не формами земної поверхні.

І саме в рамках певної іконографії даної території відбувається процес створення та інтерпретації, проживання естетичних форм та відповідна поведінкова реакція на явища та процеси, відображені цими формами.

У цілому, на основі сказаного можна зробити наступні висновки. В сферу актуальних проблем сучасної філософії політики потрапляють проблеми естетики міжнародних відносин. З одного боку, це необхідність на більш високому рівні абстракції проаналізувати сукупність наявних проблем міжнародної реальності, пояснити їх місце та роль у політичному бутті та бутті людини як такої. З іншого боку, існує необхідність визначити та концептуально осмислити з метою практичного освоєння основні засади конструювання естетичних феноменів як цілеспрямованих політичних актів, тобто «естетизацію» політики. Поруч зі вказаними завданнями вирішуються і похідні задачі, в тому числі, визначення понятійно-категоріального апарату філософії міжнародних відносин, так і виокремлення методології пізнання політичної реальності через призму естетики політичних відносин.

Актуальність вказаної проблематики не викликає сумнівів, тоді як вони є відносно можливості виробити специфічний методологічний інструментарій, який би виокремив філософію міжнародних відносин від, наприклад, соціології міжнародних відносин та теорії міжнародних відносин, або принаймні накреслив певні методологічні межі по суті нової філософської дисципліни. Дані сумніви пов'язані не з відсутністю предметного поля, а саме зі складністю його дослідження наявними філософськими методами. Але вимога формування стрункого методологічного інструментарію все ж не заперечує вимоги досліджувати граничні політико-

естетичні та естетико-політичні явища та процеси, їх онтологію, гносеологію, а також можливості управління ними в рамках наявних методологічних підходів.

Бібліографічні посилання

1. **Бабков А.** Иконографический подход в работах французских геополитиков / А. Бабков // Власть. – 2010. – № 7. – С. 69–73.
2. **Баталов Э. Я.** Мировое развитие и мировой порядок. Анализ современных американских концепций / Э. Я. Баталов. – М.: РОССПЭН, 2005. – 366 с.
3. **Баталов Э. Я.** О философии международных отношений / Э. Я. Баталов. – М.: Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2005. – 132 с.
4. **Косолапов Н.** Кризис рациональности / Н. Косолапов // Международные процессы. – 2001. – Т. 9. – №2(26). – С. 112–118.
5. **Лосев А. Ф.** Эстетика // Философская энциклопедия : В 5 т. / А. Ф. Лосев. – М., 1970. – Т. 5. – С. 570.
6. **Панарин А. С.** Философия политики / А. С. Панарин. – М., 1996.
7. **Поздняков Э. А.** Философия политики : В 2 т. / Э. А. Поздняков. – М., 1994.
8. **Розов Н. С.** Устойчивое развитие и ценностное сознание / Н. С. Розов. – Новосибирск: Изд-е ИФиПр СО РАН, 1994. – 28 с.
9. **Шмитт К.** Понятие политического / К. Шмитт // Антология мировой политической мысли: В 5 т. – М., 1997. – Т. 1. – С. 292.
10. **Hedley B.** Hedley Bull on international society. Bull Hedley, Kai Alderson, Andrew Hurrell. – Macmillan Press Ltd, 2000. – 265 p.

Надійшла до редколегії 08.02.2012 р.

УДК 101.1:316

А. В. Ставицький
Філія МДУ (м. Севастополь)

СУЧАСНЕ «РОЗШИРЮВАЛЬНЕ» ТЛУМАЧЕННЯ МІФУ ЯК УМОВА ЙОГО ПОДАЛЬШОГО ПІЗНАННЯ

Рассматриваются особенности и преимущества так называемых «расширительного» толкования мифа.

Ключевые слова: современный миф, функции мифа, мифологизация.

Розглядаються особливості та переваги так званих «розширювального» тлумачення міфу.

Ключові слова: сучасний міф, функції міфу, міфологізація.

This article discusses the features and advantages of the so-called. «expansion» interpretation of the myth.

Keywords: modern myth, functions of myth, mythologization.

Універсальний підхід до міфу в сучасній науці неминуче ставить питання про його розширювальне розуміння, яке може бути зведене до наступного: чи вправі дослідник розглядати явище в максимально можливому його прояві як ціле або повинен обмежувати його розуміння уявленнями, що вже склалися, незважаючи на нові дані? Адже розширене тлумачення міфу не несе виключно негативного смислового навантаження, але вбирає в себе максимально можливий спектр припущених під даним терміном значень.

Іншими словами, розширене тлумачення міфу змушує відмовитися від колишніх стереотипів і загальних місць, наново переглянувши застосовану до міфу наукову